

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

Υπόθεση ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ

κατά της Ελλάδας

(Προσφυγή υπ'αρ. 17588/08)

Απόφαση

Στρασβούργο 1^η Ιουλίου 2010

Η απόφαση αυτή θα γίνει οριστική υπό μερικές όρους που ορίζονται στο άρθρο 44 § 2 μερικές Σύμβασης. Μπορεί να επέλθουν μερικές αλλαγές στην μορφή.

Στην υπόθεση Βογιατζής και λοιποί κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), αφού συνεδρίασε στις 6 Ιουλίου 2010, σε Τμήμα το οποίο αποτελούσαν οι κάτωθι:

Nina Vajic, *Πρόεδρος*
Khanlar Hajiyev,
Dean Spielmann,
Sverre Erik Jebens,
Giorgio Malinverni,
Γεώργιος Νικολάου, *Δικαστές*,
Πέτρος Παραράς, *Δικαστής για την συγκεκριμένη περίπτωση*,
και Soren Nielsen, *Γραμματέας Τμήματος*,

Αφού διασκέφθηκε σε Συμβούλιο στις 10 Ιουνίου 2010, εξέδωσε την παρούσα απόφαση που υιοθετήθηκε την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προέκυψε μετά από προσφυγή (αρ. 17588/08) κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας που κατέθεσαν εννέα υπήκοοι του Κράτους αυτού, ο Δικηγόρος Γεώργιος Βογιατζής, η κα Βασιλική Βογιατζή, οι κκ. Χρήστος Βογιατζής, Κωνσταντίνος Δούνας, Κα Ζαχαρούλα Δούνα, κος Γεώργιος Δούνας, κες Μαριάννα Δούνα, Άννα χήρα Χαρίλαου Τσόλκα και κος Αλκιβιάδης Τσόλκας («οι προσφεύγοντες»), οι οποίοι προσέφυγαν στο Δικαστήριο στις 31 Μαρτίου 2008, σύμφωνα με το άρθρο 34 της Σύμβασης Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («Η Σύμβαση»).
2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τον πρώτο προσφεύγοντα, Δικηγόρο του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εκπροσώπους του Οργάνου της, την κα Ο. Πατσοπούλου, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την κα Ζ. Χατζηπαύλου, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.
3. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται υπό το πρίσμα των άρθρων 6 §1 και 13 της Σύμβασης, για την καθυστέρηση του Δημοσίου να συμμορφωθεί με την δικαστική απόφαση.

4. Στις 3 Απριλίου 2009, η Πρόεδρος του Πρώτου Τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Σύμφωνα με το άρθρο 29 §1 της Σύμβασης, αποφασίστηκε επίσης ότι το Τμήμα θα αποφανθεί συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

5. Ο κος Ροζάκης, Δικαστής εκλεγμένος για την Ελλάδα ζήτησε να εξαιρεθεί και η Κυβέρνηση όρισε τον κο Πέτρο Παραρά να συμμετέχει ως Δικαστής για την συγκεκριμένη περίπτωση (άρθρα 27 §2 της Σύμβασης και 29 §1 του Κανονισμού).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ

I. ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

6. Οι προσφεύγοντες έχουν γεννηθεί αντίστοιχα το 1944, 1949, 1957, 1921, 1966, 1968, 1933 και 1938 και διαμένουν στην περιοχή της Αττικής.

A. Το πλαίσιο της διαφοράς

7. Με την κοινή απόφαση υπ'αρ. 1076993/6899/0010/3.9.2003 των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Πολιτισμού, που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της 12^{ης} Σεπτεμβρίου 2003, το Κράτος απαλλοτρίωσε συνολική έκταση 13.271 τ.μ., η οποία βρίσκεται στο Λαύριο (περιοχή Αττικής), με σκοπό την διαπλάτυνση της εθνικής οδού που συνδέει τις πόλεις του Λαυρίου και του Σταυρού. Απαλλοτριώθηκε έκταση 1.501 τ.μ. ιδιοκτησίας των τριών πρώτων προσφευγόντων, 875 τ.μ. ιδιοκτησίας των τετάρτου, πέμπτου, έκτου και έβδομου προσφευγόντων και ένα οικοπέδο έκτασης 247 τ.μ. ιδιοκτησίας Χαριλάου Τσόλκα και του τελευταίου προσφεύγοντα. Το ίδιο έτος, το Δημόσιο πήρε στην κατοχή του τα απαλλοτριούμενα ακίνητα.

1. Η εφαρμογή του τεκμηρίου του Νόμου αρ. 653/1977

8. Ο νόμος υπ'αρ. 653/1977 καθορίζει ένα τεκμήριο σύμφωνα με το οποίο, όταν γίνεται κατασκευή νέας εθνικής οδού, οι ιδιοκτήτες των παρόδιων ακινήτων επωφελούνται. Προβλέπει ότι ως εκ τούτου θα πρέπει να συμμετέχουν στις δαπάνες της απαλλοτρίωσης υπό την μορφή «αυτοαποζημίωσης» (βλ. πιο κάτω παράγραφο 18). Κατ' εφαρμογή του τεκμηρίου αυτού, η Διοίκηση αποφάσισε, στην προκειμένη περίπτωση, ότι

οι προσφεύγοντες δεν έπρεπε να λάβουν καμμία αποζημίωση για ένα τμήμα των απαλλοτριωμένων οικοπέδων τους, επειδή έπρεπε να θεωρηθούν ως ωφελούμενοι από την κατασκευή της οδού.

2. *Ο καθορισμός αποζημίωσης και η αναγνώριση των προσφευγόντων ως δικαιούχων αυτής*

9. Στις 12 Ιουλίου 2004, το Πρωτοδικείο Αθηνών καθόρισε την αποζημίωση της απαλλοτρίωσης σε 65 ευρώ (65 €) το τετραγωνικό μέτρο (απόφαση υπ'αρ. 1092/2004). Στη συνέχεια, με αποφάσεις του ίδιου Δικαστηρίου με ημερομηνία 10 Μαΐου, 16 Μαΐου και 1^η Νοεμβρίου 2005 αντίστοιχα, οι ενδιαφερόμενοι αναγνωρίστηκαν δικαιούχοι της αποζημίωσης απαλλοτρίωσης (αποφάσεις αρ. 868/2005, 900/2005 και 1906/2005).

3. *Η διαδικασία που κινήσανε οι προσφεύγοντες για την καταβολή πρόσθετης αποζημίωσης*

10. Εντωμεταξύ, στις 10 Σεπτεμβρίου 2004, οι ενδιαφερόμενοι προσέφυγαν στο Εφετείο Αθηνών με αίτημα να διαπιστωθεί ότι οι εκτάσεις των οικοπέδων τους, τις οποίες αφορούσε η «αυτοαποζημίωση», δεν είχαν καμιά ωφέλεια που να δικαιολογεί την συμμετοχή τους στις δαπάνες αποζημίωσης.

11. Στις 4 Ιουλίου 2005, απεβίωσε ο Χαρίλαος Τσόλκας. Η όγδοη προσφεύγουσα, χήρα του, τον διαδέχθηκε στην διαδικασία.

12. Στις 31 Ιανουαρίου 2006, το Εφετείο, αφού σημείωσε ότι δεν αμφισβητούνταν ότι η όγδοη προσφεύγουσα ήταν η μόνη κληρονόμος του Χαρίλαου Τσόλκα, έκανε δεκτή την προσφυγή των προσφευγόντων. Αναγνώρισε ότι τα απαλλοτριούμενα ακίνητα δεν ήταν ωφελούμενα από τα επίδικα μέτρα και ότι ως εκ τούτου, οι ιδιοκτήτες τους δεν είχαν καμιά υποχρέωση για «αυτοαποζημίωση» (απόφαση αρ. 583/2006). Με το πρακτικό υπ'αρ. 3210 της 22ας Ιουνίου 2006, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους δέχτηκε την απόφαση αυτή, η οποία δεν αποτέλεσε αντικείμενο καμίας προσφυγής εκ μέρους του Δημοσίου.

B. Οι ενέργειες των προσφευγόντων για καταβολή πρόσθετης αποζημίωσης

13. Στις 24 Μαΐου 2006, οι προσφεύγοντες κοινοποίησαν την απόφαση αρ. 583/2006 στους ενδιαφερόμενους Υπουργούς, ζητώντας τους να

ενεργήσουν ανάλογα. Στις 13 Νοεμβρίου 2006 προσέφυγαν στην Τοπογραφική Υπηρεσία και Υπηρεσία Απαλλοτριώσεων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων με αίτημα την καταβολή της πρόσθετης αποζημίωσης της απαλλοτρίωσης.

14. Στις 27 Νοεμβρίου 2007, οι προσφεύγοντες κάνανε εξώδικη πρόσκληση και δήλωση με διαμαρτυρία, παραπονούμενοι για την παράλειψη του Κράτους να τους καταβάλει πρόσθετη αποζημίωση απαλλοτρίωσης.

15. Στις 7 Δεκεμβρίου 2007, το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους διαβίβασε στην Γενική Διεύθυνση Δημοσίων Έργων την εξώδικη πρόσκληση και διαμαρτυρία των προσφευγόντων, υπογραμμίζοντας ότι η απόφαση αρ. 583/2006, στην οποία οι προσφεύγοντες στηρίζανε τις αξιώσεις τους, είχε γίνει δεκτή από το Κράτος.

16. Την 1^η Ιουλίου 2008, η πρόσθετη αποζημίωση κατατέθηκε στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Στις 4 Ιουλίου 2008, η κατάθεση αυτή δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

17. Στις 8 και 15 Δεκεμβρίου 2008 και στις 8 Ιανουαρίου 2009, οι προσφεύγοντες, με εξαίρεση την όγδοη προσφεύγουσα, εισέπραξαν την πρόσθετη αποζημίωση χωρίς τόκους (δηλαδή 19.478,33 € για καθένα από τους τρεις πρώτους προσφεύγοντες, 7.812,19 € για καθέναν από τους τέταρτο, πέμπτο, έκτο και έβδομο προσφεύγοντα και 8.052,50 € για τον ένατο προσφεύγοντα), αφού προσκόμισαν πιστοποιητικό της Εφορίας που βεβαίωνε ότι δεν είχαν χρέη έναντι του Δημοσίου. Η όγδοη προσφεύγουσα δεν εισέπραξε ακόμη το σχετικό ποσό (8.052,50 €) επειδή η Διοίκηση περίμενε την δικαστική αναγνώριση της ιδιότητάς της ως κληρονόμου του αποβιώσαντος συζύγου της, παρόλο που η τελευταία έχει ήδη αποδεχτεί την κληρονομία με συμβολαιογραφική πράξη της 23^{ης} Ιουνίου 2006 και κατέθεσε την δήλωση φόρου κληρονομίας.

II. ΤΟ ΟΙΚΕΙΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

18. Σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ο ιδιοκτήτης του οποίου το ακίνητο αποκτά πρόσοψη σε οδό που διανοίγεται ωφελείται και συμμετέχει στις δαπάνες του έργου, που κάνει το Δημόσιο, υπό την μορφή «αυτοαποζημίωσης» (βλέπε ιδίως το Νόμο αρ. 653/1977 *σχετικά με τις υποχρεώσεις των παρόδιων ιδιοκτητών σε περιπτώσεις διάνοιξης εθνικών οδών*). Το τεκμήριο αυτό σύμφωνα με το οποίο η υπεραξία από τις εργασίες

διευθέτησης της οδού αποτελεί επαρκή αποζημίωση, θεωρήθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα ως αμάχητο. Μετά τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Κατικαρίδης και λοιποί κατά Ελλάδα*, *Τσόμτσος και λοιποί κατά Ελλάδα* (αποφάσεις της 15^{ης} Νοεμβρίου 1996, *Recueil des arrêts et décision 1996-V*) και *Παπαχελάς κατά Ελλάδα* ([GC], αρ. 31423/96, § 49, ECHR 1999-II), τα εθνικά Δικαστήρια δέχονται εφεξής ότι το εν λόγω τεκμήριο δεν είναι πια αμάχητο. Ως εκ τούτου, οι ενδιαφερόμενοι μπορεί να προσφύγουν στα πολιτικά Δικαστήρια για να κριθεί ότι δεν είναι ωφελούμενοι ιδιοκτήτες υπό την έννοια του προαναφερθέντος νόμου και να εισπράξουν ενδεχομένως, συμπληρωματική αποζημίωση.

19. Το άρθρο 95 §5 του Συντάγματος ορίζει τα εξής :

«Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης.»

20. Στις 14 Νοεμβρίου 2002, τέθηκε σε ισχύ ο Νόμος υπ'αρ. 3068/2002, *περί συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις* (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως αρ. 274/2002). Ο νόμος αυτός προβλέπει μεταξύ άλλων ότι η Διοίκηση υποχρεούται να συμμορφώνεται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να εκτελέσει τις αποφάσεις αυτές (άρθρο 1). Ο νόμος προβλέπει την δημιουργία Τριμελών Συμβουλίων που συστήνονται στα πλαίσια των Ανωτάτων Ελληνικών Δικαστηρίων (Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, Άρειο Πάγο, Συμβούλιο της Επικρατείας, Ελεγκτικό Συνέδριο), με αποστολή να ελέγχουν την καλή εκτέλεση από πλευράς Διοίκησης των αποφάσεων αντίστοιχα των δικαστηρίων τους, μέσα σε προθεσμία που δεν μπορεί να υπερβεί τους τρεις μήνες (εξαιρετικά η προθεσμία αυτή μπορεί να παραταθεί μία μόνον φορά). Τα Συμβούλια μπορούν ιδίως να ορίσουν έναν Δικαστικό για να βοηθήσει την Διοίκηση προτείνοντάς της, μεταξύ άλλων, τα κατάλληλα μέτρα για να συμμορφωθεί προς μια απόφαση. Εάν η Διοίκηση δεν εκτελέσει μια απόφαση στην προθεσμία που της έχει τάξει το Συμβούλιο της επιβάλλονται χρηματικές ποινές, που μπορεί να ανανεωθούν όσο αυτή δεν συμμορφώνεται (άρθρο 3). Επίσης, μπορεί να επιβληθούν πειθαρχικά μέτρα κατά των οργάνων της Διοίκησης που ευθύνονται για την μη εκτέλεση (άρθρο 5). Οι διατάξεις του νόμου 3068/2002 εφαρμόζονται στις αποφάσεις που εκδίδονται αφότου αυτός τέθηκε σε ισχύ (άρθρο 6).

21. Η εφαρμογή του νόμου αυτού άρχισε στις 19 Φεβρουαρίου 2004, όταν τέθηκε σε ισχύ το Προεδρικό Διάταγμα υπ'αρ. 61/2004 που προέβλεπε τον τρόπο εκτέλεσής του. Έκτοτε, η Κυβέρνηση διαβεβαιώνει ότι το Τριμελές Συμβούλιο του Συμβουλίου Επικρατείας εξέδωσε αποφάσεις στις οποίες διαπίστωνε ότι, μετά την προσφυγή σε αυτό, η Διοίκηση συμμορφώθηκε στις δικαστικές αποφάσεις που επικαλέστηκαν οι ενδιαφερόμενοι (αποφ. 13/2006, 19/2006, 20/2006, 63/2006 και 10/2007).

Εξέδωσε επίσης αποφάσεις με τις οποίες, μετά από άρνηση της διοίκησης να συμμορφωθεί σε δικαστικές αποφάσεις που επικαλέστηκαν οι ενδιαφερόμενοι, ανάγκασε την Διοίκηση να τους καταβάλει χρηματικές ποινές (από 5.000 € έως 10.000 €) και κάλεσε τις αρμόδιες Αρχές να πάρουν πειθαρχικά μέτρα κατά των οργάνων της Διοίκησης που ευθυνόντουσαν για την μη εκτέλεση (βλ. ιδίως τις αποφάσεις αρ. 10/2006, 52/2006 και 3/2007).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

I. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 §1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

22. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για την καθυστέρηση των Εθνικών Αρχών να συμμορφωθούν προς την απόφαση υπ' αρ. 583/2006 του Εφετείου Αθηνών. Επικαλούνται το άρθρο 6 §1 της Σύμβασης, του οποίου τα σχετικά μέρη αναφέρουν τα εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθῇ δίκαιως, (...)υπό δικαστηρίου (...),το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

A. Επί του παραδεκτού

23. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει κατά πρώτο λόγο ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν εξαντλήσει τα εθνικά ένδικα μέσα, αφού δεν προσέφυγαν στο αρμόδιο Συμβούλιο του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με το νόμο υπ'αρ. 3068/2002 (βλ. ανωτέρω παράγραφο 20), για να παραπονεθούν για την άρνηση της Διοίκησης να συμμορφωθεί προς την απόφαση υπ' αρ. 583/2006 του Εφετείου Αθηνών. Υποστηρίζει ότι, χάρη στο νέο αυτό Νόμο που προβλέπει μια προσφυγή σαφή, προσβάσιμη και απολύτως αποτελεσματική, οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να πετύχουν την εκτέλεση της προαναφερθείσας απόφασης ή, σε περίπτωση μη εκτέλεσης, μια αποζημίωση. Η Κυβέρνηση τονίζει επίσης ότι οι προσφεύγοντες θα

μπορούσαν να είχαν ζητήσει την πειθαρχική ή ποινική τιμωρία των οργάνων της Διοίκησης που ευθυνόντουσαν για την μη εκτέλεση της απόφασης από την οποία αντλούν τις αξιώσεις τους.

24. Οι προσφεύγοντες καταρρίπτουν τις θέσεις αυτές.

25. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να επιληφθεί της εν λόγω ένστασης της Κυβέρνησης σε υποθέσεις στις οποίες προτάθηκε ο ίδιος τύπος αιτίασης (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Κανελλόπουλος κατά Ελλάδας*, αρ. 11325/06, §§ 20-21, 21 Φεβρουαρίου 2008, *Παναγιώτης Γκίκας και Γιώργος Γκίκας κατά Ελλάδας*, αρ. 26914/07, §§ 30-31, 2 Απριλίου 2007). Δεν βλέπει λόγους για τους οποίους θα πρέπει να αποστασιοποιηθεί από τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε στις ανωτέρω υποθέσεις. Θα πρέπει λοιπόν να απορριφθεί η σχετική ένσταση.

26. Το Δικαστήριο διαπιστώνει εξάλλου ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει επίσης ότι δεν αντίκειται σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Θα πρέπει λοιπόν να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

27. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η καθυστέρηση του Δημοσίου να συμμορφωθεί προς την απόφαση υπ' αρ. 583/2006 του Εφετείου Αθηνών και να τους καταβάλει την πρόσθετη αποζημίωση της οποίας αναγνωρίστηκαν δικαιούχοι, προσβάλει (για την όγδοη προσφεύγουσα) ή προσέβαλε (για τους υπόλοιπους) το δικαίωμά τους για αποτελεσματική δικαστική προστασία, όσον αφορά τις αμφισβητήσεις των αστικής φύσεως δικαιωμάτων τους. Υπογραμμίζουν ότι τα σχετικά ποσά κατατέθηκαν στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων με καθυστέρηση μεγαλύτερη των δύο ετών, για την οποία δεν τους δόθηκε καμμία έγκυρη εξήγηση. Κατά τη γνώμη τους, μόνοι υπεύθυνοι για την επίδικη κατάσταση είναι η ολιγορία και η γραφειοκρατία της Διοίκησης. Όσον αφορά την υποχρέωση να προσκομίσουν, πριν καν πληρωθούν, φορολογικό πιστοποιητικό, σημειώνουν ότι η εφετειακή απόφαση δεν έθετε καμία προϋπόθεση στην οποία έπρεπε να συμμορφωθούν πριν να εισπράξουν τα επίδικα ποσά. Η όγδοη προσφεύγουσα, που δεν εισέπραξε ακόμη την πρόσθετη αποζημίωση, θεωρεί επιπλέον αντιφατικό το ότι από την μία πλευρά θεωρείται αδιαμφισβήτητη κληρονόμος του αποβιώσαντος Χαρίλαου Τσόλκα, όταν πρόκειται να πληρώσει φόρο κληρονομιάς, ενώ από την άλλη πλευρά υποχρεούται να αποδείξει, με δικαστική απόφαση, την ιδιότητά της ως

κληρονόμου, όταν πρόκειται να της καταβάλει αποζημίωση το ίδιο το Δημόσιο. Οι προσφεύγοντες προσθέτουν ότι δεν ενημερώθηκαν με κανένα τρόπο για την κατάθεση της αποζημίωσής τους στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων και αναρωτιούνται αν, σε ένα Κράτος Δικαίου, ο πολίτης υποχρεούται να παρουσιάζεται καθημερινά στις Διοικητικές Υπηρεσίες για να πληροφορηθεί την ενδεχόμενη κατάθεση των ποσών που του οφείλει το Δημόσιο. Τέλος, οι προσφεύγοντες λυπούνται γιατί δεν έλαβαν κανένα ποσό για τους τόκους υπερημερίας και σημειώνουν ότι θα τους ήταν αδύνατο να μην πληρώσουν φόρους, αν οι ίδιοι είχαν καθυστερήσει την πληρωμή μιας ενδεχόμενης οφειλής προς το Κράτος.

28. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα ποσά για τα οποία οι προσφεύγοντες αναγνωρίστηκαν δικαιούχοι είχαν κατατεθεί στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων την 1^η Ιουλίου 2008 και από την ημερομηνία αυτή οι ενδιαφερόμενοι μπορούσαν να τα εισπράξουν. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η προθεσμία αυτή δεν είναι υπερβολική και προσθέτει ότι την ευθύνη, για κάθε περαιτέρω καθυστέρηση, φέρουν οι προσφεύγοντες που καθυστέρησαν να προσκομίσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την είσπραξη των σχετικών ποσών. Στο σημείο αυτό, η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι τα δικαιολογητικά που ζητήθηκαν ήταν απαραίτητα για να καταβάλει η Διοίκηση την πρόσθετη αποζημίωση στους προσφεύγοντες και ότι η απαίτηση αυτή δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ως υπεκφυγή της Διοίκησης για να καθυστερήσει ανάρμοστα την εκτέλεση της απόφασης από την οποία οι προσφεύγοντες αντλούσαν τις αξιώσεις τους. Η Κυβέρνηση προσθέτει ότι δεν αναφέρεται πουθενά στην απόφαση υπ' αρ. 583/2006 ότι τα σχετικά ποσά έπρεπε να καταβληθούν με τους τόκους. Η Κυβέρνηση συμπέρανε ότι η Διοίκηση συμμορφώθηκε σε εύλογο διάστημα με την απόφαση υπ' αρ. 583/2006 του Εφετείου Αθηνών.

29. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε Δικαστήριο το οποίο εγγυάται το άρθρο 6 §1 της Σύμβασης θα ήταν ουτοπικό αν η εθνική έννομη τάξη ενός Συμβαλλόμενου Κράτους επέτρεπε μια δικαστική απόφαση οριστική και δεσμευτική να μένει ανενεργή εις βάρος ενός διαδίκου. Η εκτέλεση μιας απόφασης, οποιουδήποτε βαθμού δικαιοδοσίας, πρέπει να θεωρείται ότι αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της «δίκης» υπό την έννοια του άρθρου 6. Το Δικαστήριο έχει ήδη αναγνωρίσει ότι η αποτελεσματική προστασία του πολίτη και η αποκατάσταση της νομιμότητας συνεπάγονται την υποχρέωση για την Διοίκηση να συμμορφώνεται σε μια απόφαση που έχει εκδώσει το Ανώτερο Διοικητικό

Δικαστήριο του Κράτους επί του θέματος (βλ. ιδίως απόφαση *Hornsby κατά Ελλάδας*, της 19^{ης} Μαρτίου 1997, § 40 και επόμ., *Recueil 1997-II*).

30. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι στις 31 Ιανουαρίου 2006, στην απόφασή του υπ' αρ. 583/2006, το Εφετείο Αθηνών αναγνώρισε ότι τα απαλλοτριούμενα οικόπεδα δεν ήταν ουδόλως ωφελούμενα από την επίδικη απαλλοτρίωση και ότι ως εκ τούτου, οι προσφεύγοντες είχαν δικαίωμα για πρόσθετη αποζημίωση. Η απόφαση αυτή έγινε δεκτή από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους στις 22 Ιουνίου 2006. Εντούτοις, τα ποσά που αντιστοιχούσαν στην αποζημίωση αυτή δεν κατατέθηκαν στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων παρά την 1^η Ιουλίου 2008, δηλαδή περισσότερο από δύο χρόνια μετά. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι το χρονικό διάστημα αυτό ήταν σημαντικό και σημειώνει ότι δεν προβάλλεται από την Κυβέρνηση κανένας έγκυρος λόγος που να μπορεί να το δικαιολογήσει. Επίσης, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι καμμία ένδειξη από το φάκελο δεν αποδεικνύει ότι η Διοίκηση δεν μπορούσε να ενεργήσει ταχύτερα στην εκτέλεση της απόφασης υπ' αρ. 583/2006.

31. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι στην αρχική αυτή καθυστέρηση προστίθεται μια πρόσθετη καθυστέρηση περίπου έξι μηνών για οκτώ προσφεύγοντες από τους εννιά και καθυστέρησε πάνω του ενάμισι χρόνου για την όγδοη προσφεύγουσα. Ανεξάρτητα από το αν το αίτημα της Διοίκησης με το οποίο ζητούνταν δικαιολογητικά πριν την πληρωμή των οφειλομένων ποσών στους προσφεύγοντες ήταν σύμφωνο με το εθνικό δίκαιο, όπως το υποστηρίζει η Κυβέρνηση, ή κωλυσιεργία, όπως το υποστηρίζουν οι προσφεύγοντες, δεν μπορούμε παρά να διαπιστώσουμε ότι το Εφετείο αναγνώρισε τους προσφεύγοντες ως δικαιούχους της πρόσθετης αποζημίωσης χωρίς να επιβάλει καμμία προϋπόθεση στην αναγνώριση αυτή. Επίσης, το Δικαστήριο αναρωτιέται κατά πόσο ήταν απαραίτητο να αποταθεί η Διοίκηση στους πολίτες προκειμένου να λάβει τις απαραίτητες πληροφορίες για την εφαρμογή μιας δικαστικής απόφασης ενώ, αναμφισβήτητα, οι απαραίτητες πληροφορίες πρέπει να ήταν διαθέσιμες και σε άλλους αρμόδιους τομείς των Δημοσίων Υπηρεσιών, όπως η Εφορία. (βλ. *mutatis mutandis*, *Ρομπότη και Ρομπότης κατά Ελλάδας*, αρ. 14263/04, §27, 25 Ιανουαρίου 2007). Εμπάσει περιπτώσει, προκειμένου για επίσημα έγγραφα που δεν μπορούσαν να αποκτηθούν παρά μόνο με αίτηση ενώπιον των αρμοδίων κρατικών αρχών, και λαμβάνοντας υπόψη την απουσία κάθε ένδειξης επιφυλακτικότητας από πλευράς προσφευγόντων να συνεργαστούν με την Διοίκηση (βλ. *a contrario*, *Κοσμίδης και Κοσμίδη κατά Ελλάδας*, αρ. 32141/04, §27, 8 Νοεμβρίου 2007) το Δικαστήριο κρίνει ότι οποιαδήποτε

καθυστέρηση παρατηρήθηκε στην προσκόμιση των εγγράφων αυτών δεν μπορεί να προσαφθεί στους προσφεύγοντες.

32. Σύμφωνα με τις ανωτέρω σκέψεις, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι προσφεύγοντες δικαιούνται να υποστηρίξουν ότι οι εθνικές αρχές παρέλειψαν να συμμορφωθούν, εντός εύλογης προθεσμίας, προς την απόφαση υπ'αρ. 583/2006 του Εφετείου Αθηνών, στερώντας έτσι από το άρθρο 6 §1 της Σύμβασης από κάθε αποτελεσματικότητα.

33. Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 §1 της Σύμβασης.

II. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

34. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για την απουσία στο ελληνικό δίκαιο ένδικου βοηθήματος που να τους επιτρέπει να υποχρεώσουν την Διοίκηση να συμμορφωθεί προς την απόφαση υπ'αρ. 583/2006 του Εφετείου Αθηνών. Επικαλούνται παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης, το οποίο ορίζει τα εξής :

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίαι παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων του.»

35. Η Κυβέρνηση αντιτίθεται στην θέση αυτή, υποστηρίζοντας ότι οι προσφεύγοντες στην υπό κρίση περίπτωση δεν είχαν «υπερασπίσιμη αιτίαση», υπό την έννοια της διάταξης αυτής. Η Κυβέρνηση, αναφέρεται και πάλι στην διαδικασία που προβλέπεται από το Νόμο υπ' αρ. 3068/2002 και θεωρεί ότι με τον τρόπο αυτό, οι προσφεύγοντες μπορούσαν να είχαν καταγγείλει την επικαλούμενη παραβίαση του άρθρου 6 και να είχαν πετύχει αποζημίωση.

A. Επί του παραδεκτού

36. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Σημειώνει επίσης ότι δεν αντίκειται σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Θα πρέπει λοιπόν να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

37. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι αποφάνθηκε ήδη για μια αιτίαση του ίδιου τύπου και στο ίδιο πλαίσιο με αυτό την υπό κρίση υπόθεση, στις αποφάσεις *Κανελλόπουλος κατά Ελλάδας*, (προαναφερθείσα, §§ 31-33), και *Παναγιώτης Γκίκας και Γιώργος Γκίκας κατά Ελλάδας*, (προαναφερθείσα, §44). Δεν βρίσκει κανένα λόγο να διαφοροποιηθεί και συμπεραίνει παραβίαση του άρθρου 13.

III. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

38. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

39. Οι προσφεύγοντες ζητούν αποκατάσταση της ηθικής τους βλάβης, αλλά αφήνουν το Δικαστήριο να καθορίσει τα ποσά.

40. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η διαπίστωση της παραβίασης θα αποτελούσε αυτή καθεαυτή επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη.

41. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μια απόφαση που διαπιστώνει μια παραβίαση συνεπάγεται για το καθ' ου η προσφυγή Κράτος την νομική υποχρέωση να θέσει τέλος στην παραβίαση και να εξαλείψει τις συνέπειές της έτσι ώστε να αποκατασταθεί στο μέτρο του δυνατού η πρότερη κατάσταση (βλ. *Ιατρίδης κατά Ελλάδας*, (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], αρ. 31107/96, §32, CEDH 2000-XI, *mutatis mutandis Μπαζούκου κατά Ελλάδας*, αρ. 3028/03, §26, 21 Απριλίου 2005). Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η αρχή αυτή εφαρμόζεται επίσης στην περίπτωση της όγδοης προσφεύγουσας, όσον αφορά την διαπίστωση της παραβίασης. Η Κυβέρνηση πρέπει λοιπόν να εγγυηθεί την πληρωμή των ποσών που της επιδικάσθηκαν από τα Εθνικά Δικαστήρια. Το Δικαστήριο θεωρεί επίσης ότι οι προσφεύγοντες έχουν υποστεί ηθική βλάβη-ιδίως εξαιτίας της απογοήτευσης που προκλήθηκε από την καθυστέρηση της εκτέλεσης της εφετειακής απόφασης και από την απουσία αποτελεσματικής προσφυγής στο εθνικό δίκαιο για να μπορέσουν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους-την οποία δεν αποκαθιστά επαρκώς η διαπίστωση της παραβίασης.

Αποφαινόμενο με δικαιοσύνη, σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης, το Δικαστήριο επιδικάζει για το λόγο αυτό 7.000 € στην όγδοη προσφεύγουσα και 5.000 € σε καθένα από τους άλλους προσφεύγοντες, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού.

B. Έξοδα και Δικαστική Δαπάνη

42. Οι προσφεύγοντες δεν υπέβαλαν αίτημα για τα έξοδά τους και την δικαστική τους δαπάνη. Επομένως, το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν συντρέχει λόγος να τους επιδικάσει ποσό για τον λόγο αυτό.

Γ. ΤΟΚΟΙ ΥΠΕΡΗΜΕΡΙΑΣ

56. Το Δικαστήριο κρίνει ότι αρμόζει να υπολογισθούν οι τόκοι υπερημερίας επί του επιτοκίου της διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

1. *Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή.*
2. *Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 §1 της Σύμβασης*
3. *Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης*
4. *Αποφαίνεται ότι*

α) το καθ' ου η προσφυγή Κράτος, οφείλει να καταβάλει, εντός τριών μηνών από τη στιγμή που η απόφαση θα γίνει οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44§2 της Σύμβασης συνολικά το ποσό των 7.000 € (επτά χιλιάδων ευρώ) στην όγδοη προσφεύγουσα και 5.000 € (πέντε χιλιάδων ευρώ) σε καθένα από τους άλλους προσφεύγοντες για ηθική βλάβη, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται εκ μέρους τους ως φόρος

β) από την εκπνοή της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή του ποσού, αυτό θα αυξάνεται με απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τραπέζης, προσαυξανόμενου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

6. *Απορρίπτει, το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης για τα περαιτέρω.*

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως την 1η Ιουλίου 2010, σύμφωνα με το άρθρο 77§§2 και 3 του Κανονισμού.

Soren Nielsen

Γραμματέας

Nina Vajic

Πρόεδρος

(υπογραφές)

Στην παρούσα απόφαση είναι συνημμένες, σύμφωνα με τα άρθρα 45 §2 της Σύμβασης και 74 §2 του Κανονισμού, οι διαφορετικές ακόλουθες γνώμες

- κοινή συγκλίνουσα γνώμη των Δικαστών Spielmann και Malinverni
- γνώμη μερικώς συγκλίνουσα του Δικαστή Παραρά

**ΣΥΓΚΛΙΝΟΥΣΑ ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ SPIELMANN
ΚΑΙ MALINVERNI**

Στην παράγραφο 41, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι «μια απόφαση που διαπιστώνει μια παραβίαση συνεπάγεται για το καθ' ου η προσφυγή Κράτος την νομική υποχρέωση να θέσει τέλος στην παραβίαση και να εξαλείψει τις συνέπειές της έτσι ώστε να αποκατασταθεί στο μέτρο του δυνατού η πρότερη κατάσταση (βλ. *Ιατρίδης κατά Ελλάδας*, (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], αρ. 31107/96, §32, CEDH 2000-XI, *mutatis mutandis* *Μπαζούκου κατά Ελλάδας*, αρ. 3028/03, §26, 21 Απριλίου 2005).

Το Δικαστήριο υποστηρίζει στην συνέχεια ότι η Κυβέρνηση οφείλει επομένως να εγγυηθεί την πληρωμή των ποσών που επιδικάσθηκαν από τα εθνικά δικαστήρια στη όγδοη προσφεύγουσα.

Για τους λόγους που έχουμε εξηγήσει επανειλημμένως¹, θα επιθυμούσαμε, εξαιτίας της σημασίας που έχει η αρχή αυτή, να εκφράζεται και στο διατακτικό της απόφασης.

¹ Βλ. τις συγκλίνουσες απόψεις μας στις υποθέσεις : *Vladimir Romanov κατά Ρωσσίας* (αρ. 41461/02, 24 Ιουλίου 2008), *Πατονσκι κατά Ρωσσίας* (αρ. 6945/04, 9 Ιουλίου 2009), *Φακιρίδου και Σχοινά κατά Γαλλίας* (αρ. 6789/06, 14 Νοεμβρίου 2008), *Lesjak κατά Κροατίας* (αρ. 25904/06, 18 Φεβρουαρίου 2010), *Prezec κατά Κροατίας* (αρ. 48185/07, 15 Οκτωβρίου 2009, και *Pavlenko κατά Ρωσσίας* (αρ. 42371/02, 1^η Απριλίου 2010).

ΓΝΩΜΗ ΜΕΡΙΚΩΣ ΣΥΓΚΛΙΝΟΥΣΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗ ΠΑΡΑΡΑ

I. Μετά την Συνταγματική Αναθεώρηση του 2001, το άρθρο 95 παρ. 5 του Ελληνικού Συντάγματος έχει ως εξής : «Η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης.»

II. Κατ' εφαρμογή της νέας αυτής συνταγματικής διάταξης, το Κοινοβούλιο ψήφισε ένα ειδικό νόμο, τον νόμο υπ'αρ. 3068/2002 σχετικά με την «Εφαρμογή των Δικαστικών αποφάσεων από την Διοίκηση», του οποίου οι σχετικές διατάξεις είναι οι ακόλουθες :

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Άρθρο 1

Το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων...

Άρθρο 2

1. Η αρμοδιότητα για τη λήψη των προβλεπόμενων στο άρθρο 3 μέτρων για τη συμμόρφωση της διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις ανατίθεται σε τριμελές συμβούλιο:

α) του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, ...

β) του Συμβουλίου της Επικρατείας,

γ) του Αρείου Πάγου, αν πρόκειται για αποφάσεις των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων όλων των βαθμίδων και

δ) του Ελεγκτικού Συνεδρίου»

Σύμφωνα με την δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου, το τριμελές συμβούλιο (το Συμβούλιο) απαρτίζεται από τον Πρόεδρο του οικείου δικαστηρίου και αντιστοίχως από δύο μέλη του.

Άρθρο 3

1. Το αρμόδιο τριμελές συμβούλιο, εάν μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου διαπιστώσει καθυστέρηση, παράλειψη ή άρνηση συμμόρφωσης ή πλημμελή συμμόρφωση προς τα κριθέντα με δικαστική απόφαση, καλεί την αρχή που υποχρεούται σε συμμόρφωση να εκθέσει μέσα σε ένα μήνα τις απόψεις της και να υποβάλει τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή της. Ακολούθως, αν μετά τη σχετική έρευνα, διαγνώσει ότι η καθυστέρηση, παράλειψη ή άρνηση συμμόρφωσης ή η πλημμελής συμμόρφωση προς τη δικαστική απόφαση είναι αδικαιολόγητη, καλεί την υπόχρεη προς συμμόρφωση αρχή να συμμορφωθεί προς την απόφαση μέσα σε εύλογη προθεσμία που το ίδιο ορίζει και η οποία δεν μπορεί να υπερβεί το τρίμηνο. Η προθεσμία αυτή, αν κατά την κρίση του συμβουλίου συντρέχει σπουδαίος λόγος, μπορεί να παραταθεί μία μόνο φορά.

2. Το τριμελές συμβούλιο μπορεί να ορίσει έναν δικαστή με βαθμό τουλάχιστον εφέτη ή αντίστοιχο, ως εντεταλμένο για να διατυπώνει και αυτεπαγγέλτως γνώμη και να παρέχει την αναγκαία συνδρομή, ως προς τον ενδεικνυόμενο τρόπο συμμόρφωσης προς την απόφαση, στην αρχή που υποχρεούται σε συμμόρφωση. Η υπόχρεη προς συμμόρφωση διοικητική αρχή μπορεί πάντοτε να ζητεί από τον εντεταλμένο δικαστή οδηγίες για τον προσήκοντα τρόπο συμμόρφωσης προς την απόφαση.

3. Αν η αρχή που υποχρεούται σε συμμόρφωση δεν συμμορφωθεί προς την απόφαση μέσα στην ταχθείσα προθεσμία, το τριμελές συμβούλιο βεβαιώνει τη μη συμμόρφωση της διοίκησης προς τη δικαστική απόφαση και προσδιορίζει ένα χρηματικό ποσό που πρέπει να καταβληθεί στον ενδιαφερόμενο, ως κύρωση για τη μη συμμόρφωση της διοίκησης προς τη δικαστική απόφαση. Κριτήρια για τον καθορισμό του ποσού αυτού είναι η φύση και η σημασία της διαφοράς για την οποία εκδόθηκε η μη εκτελούμενη απόφαση, οι συνθήκες της μη συμμόρφωσης και οι συνέπειές της για το πρόσωπο του θιγομένου, η χρονική της διάρκεια και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας της κύρωσης. Εάν μετά την επιβολή της χρηματικής κύρωσης η διοίκηση εξακολουθεί να μην συμμορφώνεται προς τη δικαστική απόφαση, μπορεί μετά από επανάληψη της οριζόμενης στο άρθρο αυτό διαδικασίας να επιβληθεί από το τριμελές συμβούλιο και νέα χρηματική κύρωση.

4. Η απόφαση του τριμελούς συμβουλίου με την οποία προσδιορίζεται το χρηματικό ποσό ως κύρωση σε βάρος της διοίκησης εκτελείται κατά τις οικείες περί εντάλματος πληρωμής διατάξεις. Η είσπραξη του ποσού αυτού μπορεί να επιτευχθεί και με αναγκαστική εκτέλεση κατά το άρθρο 4.

5. Το ποσό καταλογίζεται στο Υπουργείο, τον οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης ή το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου στο οποίο υπάγεται η αρχή που δεν συμμορφώθηκε. Για την κάλυψη της κατά το άρθρο αυτό δαπάνης εγγράφεται κατ' έτος ειδική πίστωση στον κρατικό προϋπολογισμό και τον προϋπολογισμό των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου...»

Άρθρο 5

1. Η μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων που προβλέπονται στο Κεφάλαιο Α΄ του νόμου αυτού ή η προτροπή σε μη εκπλήρωση συνιστά ιδιαίτερο πειθαρχικό παράπτωμα για κάθε αρμόδιο υπάλληλο.»

III. Κατ' εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων, επανειλημμένως, οι ενδιαφερόμενοι πέτυχαν πλήρη ικανοποίηση μέσω των Συμβουλίων αυτών, όπως το βεβαιώνει το περιεχόμενο των αποφάσεων που εξέδωσε το Τριμελές Συμβούλιο του Συμβουλίου Επικρατείας και στις οποίες γίνεται αναφορά στην παράγραφο 21 της απόφασης. Παρόλο που η αρμοδιότητα των Συμβουλίων αυτών δεν αποτελεί εθνικό ένδικο μέσο, όπως το έχει ήδη σωστά επιβεβαιώσει το Δικαστήριο, με πάγια νομολογία του, τίποτε δεν εμποδίζει τους ενδιαφερόμενους να εκτελέσουν τις αποφάσεις μέσω του νέου αυτού θεσμού του Τριμελούς Συμβουλίου.

IV. Στο πλαίσιο των ιδεών αυτών, είναι περίεργο να διαπιστώνει κανείς, στην προκειμένη περίπτωση, ότι οι προσφεύγοντες δεν παρουσιάστηκαν ενώπιον του αρμοδίου Συμβουλίου του Αρείου Πάγου για περισσότερο από δύο χρόνια από την δημοσίευση της απόφασης του Εφετείου Αθηνών στις αρχές του 2006, που τους έδωσε οριστικά πλήρη ικανοποίηση. Τέτοιες είναι και οι περιπτώσεις των υποθέσεων στις οποίες αναφέρεται η απόφαση αυτή (π.χ. Κανελλόπουλος κλπ.) Οι δικηγόροι τους παρέλειψαν να απευθυνθούν πρώτα στο αρμόδιο Συμβούλιο για να ασκήσουν πίεση στην Διοίκηση προκειμένου να εκτελέσει την δικαστική απόφαση.

V. Όσον αφορά τη Νομολογία της υπόθεσης Κανελλόπουλος που ήδη αναφέρθηκε, πρέπει να αναγνωριστεί ότι το Δικαστήριο, με το να αρνείται τον χαρακτήρα του ένδικου μέσου στην αίτηση ενώπιον του Συμβουλίου, παροτρύνει, σε κάποιο βαθμό, τον προσφεύγοντα να μην ζητά ενώπιον του Συμβουλίου, είτε αυτό είναι στο Συμβούλιο της Επικρατείας είτε στον Άρειο Πάγο, την εκτέλεση της δικαστικής απόφασης η οποία, παρόλα αυτά, μένει ανεκτέλεστη. Με άλλα λόγια, το Δικαστήριο αποθαρρύνει τον ενδιαφερόμενο να απευθυνθεί στο Συμβούλιο και τον ενθαρρύνει να παρουσιαστεί απ' ευθείας στο Δικαστήριο [των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου]. Με τον τρόπο αυτό, το Δικαστήριο καθιστά εμμέσως ανίσχυρο το Νόμο του 2002, που ψηφίστηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο κατ' εφαρμογή του Συντάγματος, Νόμο, που όμως προβλέπει μια σειρά μέτρων που θα μπορούσαν ενδεχομένως να καταλήξουν στην πλήρη ικανοποίηση του προσφεύγοντα. Και ο νόμος αυτός είναι απολύτως σύμφωνος με το ισχύον Σύνταγμα, αλλά η νομολογία του Δικαστηρίου εκμηδενίζει στην ουσία την εφαρμογή του, αφού ο ενδιαφερόμενος μπορεί να μην τον

χρησιμοποιήσει καν. Είναι η πρακτική που ακολουθούν οι Έλληνες δικηγόροι : απευθύνονται δηλαδή απ' ευθείας στο Δικαστήριο για να πετύχουν την ικανοποίηση των πελατών τους. Έτσι, ελαχιστοποιείται ο ρόλος που έχει το Τριμελές Συμβούλιο ενώ πρόκειται για θεσμό που προβλέπεται απ' ευθείας από την εθνική νομοθεσία και ο οποίος είναι αρμόδιος για να παύσει, μέσα στις πιο σύντομες προθεσμίες και με κατάλληλα μέσα, η μη συμμόρφωση της Διοίκησης προς τις αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων.

VI. Στην προκειμένη περίπτωση, οι ενδιαφερόμενοι που έχουν θιγεί, ούτε λίγο ούτε πολύ παρέλειψαν να κάνουν χρήση του αρμόδιου ελληνικού νόμου, και εφαρμόζοντας την προαναφερθείσα Νομολογία του Δικαστηρίου (απόφασης Κανελλόπουλος κλπ.) ασκήσανε απ' ευθείας προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου.

VII. Υπογραμμίζοντας λοιπόν ότι κάθε προσφυγή στο Συμβούλιο δεν είναι αμάχητα καταδικασμένη σε αποτυχία, πράγμα που αποδεικνύουν εξ άλλου και τα παραδείγματα αποφάσεων που έχει εκδώσει το Συμβούλιο στο Συμβούλιο της Επικρατείας και που αναφέρονται στην παρούσα απόφαση, θεωρώ ότι είναι απαραίτητο να προσαρμόσουμε το κείμενο των συμπερασμάτων του Δικαστηρίου στις υποθέσεις που παρουσιάζουν τον ίδιο τύπο αιτίας, προσθέτοντας (πράγμα που δεν αποκλείεται από τις πρωτοβουλίες του Δικαστηρίου, πρβ. «Γλωσσική υπόθεση Βελγίου», 23.7.1968, §10: το Δικαστήριο «δεν μπορεί να υποκαταστήσει τις αρμόδιες εθνικές Αρχές» οι οποίες «μένουν ελεύθερες να επιλέξουν τα μέτρα που κρίνουν κατάλληλα στους τομείς που διέπονται από την Σύμβαση») την υποχρέωση για τον ενδιαφερόμενο να κοινοποιήσει στο Συμβούλιο, το συντομότερο δυνατόν, αντίγραφο της προσφυγής που έχει καταθέσει στην Γραμματεία του Δικαστηρίου, κάτι το απολύτως ανώδυνο για την ενδιαφερόμενο. Αν δεν γίνει προσφυγή στο Συμβούλιο μέχρι την ημερομηνία εξέτασης της υπόθεσης από το Δικαστήριο, η προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου θα είναι απαράδεκτη. Πρόκειται για μια παράμετρο που μέσα σε λίγους μήνες θα συνέβαλε στην πλήρη ικανοποίηση του προσφεύγοντα, μέσω του Συμβουλίου, και αυτό πολύ πριν την ημερομηνία της απόφασης του Δικαστηρίου, το οποίο με τον τρόπο αυτό θα αποσυμφορηθεί από παρόμοιες υποθέσεις οι οποίες εκκρεμούν ακόμη ενώπιον του. Είναι μια ορθή άποψη αν λάβουμε υπόψη ότι σύμφωνα με το γράμμα και το πνεύμα της Σύμβασης, το Δικαστήριο πρέπει να ενθαρρύνει τα εθνικά δικαστήρια να δίνουν κατά προτεραιότητα ικανοποίηση στις αξιώσεις εκείνων που έχουν θιγεί. Πρέπει τουλάχιστον οι Έλληνες υπήκοοι,

και κάθε άλλο άτομο στο οποίο εφαρμόζεται ο εθνικός νόμος, να κάνουν χρήση των διαδικαστικών αυτών διατάξεων που προβλέπει το εθνικό δίκαιο και των οποίων σκοπός είναι ακριβώς να εξαναγκαστεί το Κράτος να εκτελέσει τις αποφάσεις των Δικαστηρίων του.

VIII. Αλλά, για να αποφευχθούν οι συνέπειες ή οι υπερβολές της αναδρομικής ισχύος αυτού του νέου νομολογιακού κανόνα, αυτή η μικρή στροφή της νομολογίας πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να συνοδεύεται με την διευκρίνιση ότι θα εφαρμόζεται στις υποθέσεις που θα κατατίθενται στην Γραμματεία του Δικαστηρίου μετά την δημοσίευση της απόφασης αυτής, και αυτό κατ' εφαρμογή της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης στην οποία στηρίζεται η γνωστή στο αγγλοσαξονικό δίκαιο τεχνική του *'prospective overruling'*, σύμφωνα με την οποία ο Δικαστής εφαρμόζει τον παλαιότερο κανόνα προειδοποιώντας ότι στο μέλλον δεν θα κρίνει έτσι (πρβ. Katia Lucas-Alberni/Fr. Sudre (dir.). *Le revirement de jurisprudence de la Cour Européenne des Droits de l'Homme* -Η στροφή της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου-, *Droit et Justice*, No 79, Bruylant, Bruxelles 2008, p. 359 et s.)